

Stašinskas Vladas

*I vyriausybės (1918 11 11–1918 12 26) vidaus reikalų ministras,
laikiniai einąs maitinimo ir viešųjų darbų ministerijos
valdytojo pareigas, Ministro Pirmininko pavaduotojas
(1918 12 24–1918 12 26)*

*XVIII vyriausybės teisingumo ministras
(nuo 1938 10 01 iki 1938 12 05)*

Gimė 1874 10 10 Damelių k., Žagarės vlsč., Šiaulių apskr. Kilęs iš bajorų šeimos. Lietuvis, katalikas. Vedęs. Turėjo tris vaikus. Dvi dukros, sūnus Vytautas (g. 1906 11 18), Lietuvos generalinio konsulato Niujorke vicekonsulas. V. Stašinskas mirė 1944 03 11 Kėdainiuose.

1895 m. baigė Mintaujos (dab. Jelgava, Latvija) g-ją. Joje priklausė slaptai lietuvių „Kūdikio“ d-jai. Be V. Stašinsko, d-jyje veikė A. Smetona, V. Požela, J. Šlapelis ir kt. Nuo 1899 m. buvo vaidintojų būrelio narys. Jo nariai rengė lietuviškus vaidinimus Palangoje, Liepojoje ir Mintaujoje. 1902 m. baigė Maskvos u-to Teisės f-tą.

Grįžęs į Lietuvą, nuo 1902 iki 1930 m. su pertraukomis advokato Kaune. Iš pradžių dirbo advokato Motiejaus Lozoraičio (būsimo Lietuvos užsienio reikalų ministro Stasio Lozoraičio tėvo) padėjėju, vėliau advokatu. Kaip advokatas greitai išgarsėjo ir turėjo daug klientų. 1906 m. pavasarį prasidėjo teismai prieš revoliucijos dalyvius. Gynė tokius revoliucionierius kaip Z. Aleksa-Angarietis ir V. Mickevičius-Kapsukas.

1905 12 04–05 dalyvavo DVS veikloje ir ginčiuose aktyviai gynė LSDP pažiūras aktualiais ateities klausimais.

1906–1907 m. išrinktas į Rusijos II Valstybės Dūmą Kauno gubernijoje nuo LSDP. Dūmoje kartu su kitais keturiais lietuviais sudarė socialdemokratų kuopą. Dūmoje 1907 05 21 reikalavo panaikinti įstatymą, draudusį vaikų mokymą namie. 1907 06 03 paleidus Dūmą, jam, kartu su kitais socialdemokratais, už Vilniaus lietuvių laikraščiuose išspausdintą atsišaukimą, reikalaujantį konfiskuoti dvarininkų žemę, iškelta byla. 1910 01 10–1911 01 10 kalintas Kauno kalėjime.

Dėl jo priklausymo LSDP istoriografijoje vyrauja skirtingos nuomonės. Pavyzdžiui, ministro biografijoje 1918 m. rašyta: „[...] įėjo į Rusų valstybės Dūmą, kur skaitėsi visai nepartininiu žmogumi. Jis ir tikrai niekad nepriėmė jį kurią bent partiją, nors sviro į marksistus.“ Pasak K. Bielinio, 1905 m. V. Stašinskas buvo artimas LSDP žmogus, nors organizacinėje partijos veikloje nesireiškė. Pagal S. Kairį išeitų, jog V. Stašinskas buvo LSDP narys: „[...]“

V. Stašinskas ideologiškai kaip socialdemokratas dar mažai buvo subrendęs.“ Vėliau buvo TPP narys, nuo 1928 m. – LTS narys. Dalyvavo kuriant LŠS, parengė jos įstatus, dalyvavo organizacinėje k-joje.

I p. k. metais vertėsi advokato praktika Vilniuje. Aktyviai dalyvavo lietuvių visuomeninėje veikloje. 1915 m. rudenį įėjo į daugiatautį Piliečių k-tą, kurio tikslas buvo atstovauti Vilniaus gyventojų interesams santykiuose su vokiečių okupacine valdžia. 1915 06 24 kartu su kairiaisiais lietuvių veikėjais įsteigė Lietuvių d-ją agronomijos ir teisinei pagalbai teikti. Nuo 1916 m. priklausė Politikos būreliui (jame dalyvavo žymūs lietuvių veikėjai J. Basanavičius, S. Kairys, P. Klimas, A. Smetona, A. Stulginskis ir kt.).

1917 09 18–22 dalyvavo Vilniaus konferencijoje. Sudarius LVT, dirbo jos raštinės vedėju.

1918 11 sudarant laikinąją A. Voldemaro I vyriausybę (1918 11 11–1918 12 26), V. Stašinskas buvo pakviestas užimti vidaus reikalų ministro postą, kartu laikinai ėjo Maitinimo ir viešųjų darbų ministerijos valdytojo pareigas, o nuo gruodžio mėn. pab. A. Voldemarui išvykus į užsienį, pavadavo jį Ministro Pirmininko poste. Pasak M. Yčo, formuojant I vyriausybę vidaus reikalų ministru TPP siūlė M. Sleževičių arba V. Stašinską, Santaros partija – Jurgį Šaulį, o Nepriklausomos demokratinės Lietuvos valstybės kuopa – V. Stašinską. V. Stašinskas, pritardamas Santaros partijos sprendimui, sutiko dalyvauti Vyriausybėje su sąlyga, kad joje nebus kunigų, todėl J. Purickis buvo priverstas atsisakyti jam siūlyto švietimo ministro posto, nes A. Voldemaras buvo suinteresuotas V. Stašinsko ir P. Leono dalyvavimu Vyriausybėje. V. Stašinskas, Vidaus reikalų ministerijai vadovavęs vos pusantro mėnesio, per trumpą laiką sukūrė tam tikrus savivaldybių organizavimo teisinius pamatus. Kaip nurodyta leidinyje „Laikinosios vyriausybės žinios“, vidaus reikalų ministras V. Stašinskas 1918 12 antroje pusėje pasirašė keletą (iš viso tris) vadinamųjų Vidaus reikalų ministerijos cirkuliarių, kuriuose ypatingas dėmesys skirtas savivaldybių (valsčiuose, apskrityse, miestuose) steigimui. Cirkuliario nr. 1 pradžioje nurodyta: „Nelaukdama, iki Lietuvos Valstybės Taryba suspės išleisti valsčių, apskričių ir miestų savivaldybės įstatymą, Laikinoji Vyriausybė mato būtino reikalo jau dabar patiekti šias taisykles, kurios nustatytų bendrus valsčių, apskričių ir miestų savivaldybės steigimo dėsnius ir suvienodintų visą priruošiamąjį darbą, kursai jau daromas, arba reikia padaryti Lietuvoje.“ Vidaus reikalų ministro pasirašytame cirkuliare nr. 2 buvo apibrėžtos laikinosios apskričių viršininkų teisės ir pareigos; cirkuliare nr. 3 aprašyta tvarka, pagal kurią Lietuvoje turėjo būti sukurta piliečių apsauga. Turint omenyje, kad 1919 01 11 cirkuliarą nr. 4 bei kitus Vidaus reikalų ministerijos juridinius aktus kaip vidaus reikalų ministras pasirašė Jonas Vileišis, pagal tai galima spręsti, kad V. Stašinskas tuo metu jau nebuvo vidaus reikalų ministru. Istoriografijoje klaidingai nurodyta, kad V. Stašinskas 1918 12 02–1919 01 12 buvo pirmasis Lietuvos valstybės kontrolierius. Šį

klausimą tyręs Anzelmas Katkus akcentuoja, jog tvirtinimas, kad V. Stašinskas buvo Valstybės kontrolieriumi, neteisingas, nes nėra jokių dokumentų, patvirtinančių šį teiginį. Be to, V. Stašinskas 1919 01 22 bolševikų areštuotas ir įkalintas. Iki 1919 07 kalintas Vilniaus, Daugpilio, Smolensko kalėjimuose. 1919 08 03 kartu su F. Bortkevičiene, prof. M. Reiniu, P. Dogeliu, J. Vailokaičiu ir L. Gira, apsikeitus politiniais kaliniais, paleistas.

Grįžęs į Kauną, vertėsi advokato praktika. Pasak V. Terlecko, nenuėjo į politiką, nes gydytojai to daryti nerekomendavo dėl bolševikų kalėjimuose pašlijusios sveikatos. 1920 m. išrinktas Lietuvos advokatų tarybos pirmininku (pirmininkavo iki 1926 m.). 1929–1930 m. – tarybos vicepirmininkas. Dalyvavo nuolatiniam Tarptautinio teisingumo teisme Hagoje sprendžiant lenkų bylą. Kauno miesto savivaldybės, Lietuvos banko bei kitų įstaigų juriskonsultas. 1930–1938 m. – Lietuvos banko valdytojas. Dalyvavo nuolatiniam Tarptautinio teisingumo teisme Hagoje. Skelbė straipsnius žurnale „Teisė“.

1938 09 30 Prezidento aktu V. Stašinskas jo prašymu atleidžiamas iš Lietuvos banko valdytojų ir paskiriamas teisingumo ministru (nuo 10 01 pakeitė B. Masiulį). Tuo pačiu aktu Lietuvos banko vadovu paskiriamas J. Tūbelis, kuris iki tol užėmė (nuo 1938 03 24) žemės ūkio ministro postą, bet dėl užsitęsusių ligos realiai nevykdė šių pareigų. Pagal V. Terlecką: „V. Stašinsko atleidimo ir J. Tūbelio paskyrimo valdytoju datų ir motyvų („savo prašymu“) sutapimas leidžia kelti versiją, kad buvo padaryta rokiruotė, siekiant pasiligojusiam J. Tūbeliui parūpinti ramesnes pareigas.“ V. Stašinskas teisingumo ministru dirbo vos du mėnesius, todėl jo veikla nebuvo kuo nors išsiskirianti. Teisingumo ministrui kaip ir jo pirmtakams teko vykdyti šalies Prezidento ir Ministro Pirmininko pasirašytus įstatymus, keliais savo pasirašytais juridiniais aktais paskirti naujus asmenis į jo vadovaujamai ministerijai pavaldžias valdžios institucijas. Nuo 1939 03 V. Stašinskas išėjo į pensiją (gavo 1000 litų pensiją) ir apsigyveno savo ūkyje Juodkiškyje (Kėdainių raj.).

1940 m. Lietuvą okupavus SSRS, V. Stašinskui pavyko išvengti trėmimų. Sovietų valdžia iš jo atėmė valstybinę pensiją, du dvarus Kėdainių apskrityje – vieną 60 ha ir kitą 135 ha (pastarasis turėtas žmonos vardu). Todėl buvo priverstas Kėdainiuose glaustis su žmona dviejuose mažiųjų, keliais prastais baldais apstatytuose kambarėliuose. V. Stašinską ištiko psichologinė trauma ir paralyžius. Vokiečių okupacijos metais Lietuvos advokatų tarybos nusiųsta komisija V. Stašinską rado apverktinos padėties: prastos sveikatos, pašlijusių nervų (nuolat verkė), tegauvantį vos 40 markių pensiją, sergančią žmoną. Nors Stašinskai turėjo 3 vaikus, tačiau paramos iš jų nebuvo. Viena dukra gyveno Italijoje, kita – Kėdainiuose, o sūnus – JAV, kur ėjo Lietuvos generalinio konsulato Niujorke atašė pareigas. Minėtos k-jos prašymu Lietuvos bankas paskyrė (1942 07 20) V. Stašinskui 500 markių pašalpą. Mirė 1944 03 11, eidamas 70-uosius gyvenimo metus.

„[kaitų pasveikinimas“, *Nepriklausomoji Lietuva*, 1919 08 05, nr. 84, p. 5; Yčas M., „Min. Pirm. J. Tūbelio penkerių metų pirmininkavimo sukaktį minint (Žiupsnelis atsiminimų)“, *Vairas*, 1934, nr. 11, p. 363; Yčas M., „Lietuvos vyriausybės sudarymo etapai ir jos pirmieji žingsniai“, *Pirmasis nepriklausomos Lietuvos dešimtmetis 1918–1928*, Kaunas, 1990 (Fotografuot. leid.), p. 65–66; Jašinskas K., „Atsiminimas apie slaptąją Mintaujoje mokinių draugiją „Kūdikį“, *Lietuvos aidas*, 1933 04 20, nr. 87, p. 9; *LVŽ*, Vilnius, 1918–1919; „Lietuvos Ministerių Kabinetas: Vladislovas Stašinskas Vidaus Dalykų Ministeris“, *Lietuvos aidas*, 1918 11 12, nr. 129, p. 2–3; „Lietuvos Banko valdytojo p. Stašinsko kalba, pasakyta Banko akcininkų susirinkime š. m. vasario 14 d.“, *Tautos ūkis*, 1931, nr. 2, p. 46–49; „Naujas Teisingumo ministeris Vladas Stašinskas“, *Apžvalga*, 1938 10 07, nr. 37, p. 1; „Vyriausybės permainos“, *Lietuvos aidas*, 1918 12 29, nr. 165, p. 1; *VŽ*, Kaunas, 1939.

„Antrasis Lietuvos banko valdytojas Vladas Stašinskas“, *Sąskaityba*, 1993, nr. 1, p. 27–29; Bukelevičiūtė D., Gaidis R., Jakubčionis A., Kaubrys S., Šmigelskytė-Stukienė R., *Lietuvos valstybės kontrolės istorija*, Vilnius, 2015; Butkus Z., „Vidaus reikalų ministerijos susikūrimas (1918 m. pabaiga–1920 m. pradžia)“, *Vidaus reikalų istorija*, Vilnius, 2008; Gaigalaitė A., *Lietuvos atstovai Rusijos valstybės Dūmoje 1906–1917 metais*, Vilnius, 2006, p. 340; Katkus A., *Lietuvos valstybės kontrolė*, Kaunas, 1994, p. 18–23; „Stašinskas Vladas“, *LE*, Boston, 1963, t. 28, p. 461–462; Terleckas V., Čepienė I., „Lietuvos banko valdytojas Vladas Stašinskas“, *Pinigų studijos*, 2000, nr. 1, p. 74–79; Terleckas V., „Advokatas Vladas Stašinskas“, *Lietuvos bankininkai: gyvenimų ir darbų pėdsakai, 1918–1940*, Vilnius, 2001, p. 28–41.

Algis Bitautas, Mindaugas Tamošaitis